

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ
ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ»**

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми:
Початкова освіта. Дошкільна освіта
Спеціальності 013 Початкова освіта
Ступеня вищої освіти магістр
Старинщук Анна Сергіївни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Любчак Л. В.

Розширена шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
(підпис) (прізвище та ініціали)
(підпис) (прізвище та ініціали)
(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2023 рік

ЗМІСТ

В

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ Ошибка! Закладка не определена.

П1. Освіта молодших школярів з особливими освітніми потребами: зміст, завдання, принципи організації..... Ошибка! Закладка не определена.

1.2. Технологічний підхід до організації процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами Ошибка! Закладка не определена.

1.3. Суть і зміст спеціальних технологій навчання і виховання молодших школярів з особливими освітніми потребами..... Ошибка! Закладка не определена.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ Ошибка! Закладка не определена.

2.1. Аналіз стану готовності вчителів до використання інноваційних технологій навчання дітей молодшого шкільного віку з ООП в НУШ Ошибка! Закладка не определена.

2.2. Практичні засади використання інноваційних технологій у навчанні молодших школярів з особливими освітніми потребами Ошибка! Закладка не определена.

2.3 Досвід організації інклюзивно-ресурсного середовища для навчання дітей з особливими освітніми потребами центрі. Ошибка! Закладка не определена.

В

И

ДОДАТКИ..... Ошибка! Закладка не определена.

И

О

В

К

И

И.....

ВСТУП

Реформа в загальній середній освіті України, враховуючи впровадження концепції Нова українська школа та Державного стандарту початкової освіти, спонукає педагогів до використання в освітньому процесі певних методів і технологій. Важливо також засвідчити активне включення в освітній процес дітей, які мають особливі освітні потреби, врахування їх індивідуальних потреб та можливостей. Створення інклюзивних класів передбачає використання педагогом нетрадиційних методів, інноваційних технологій навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах початкової школи.

У будь-якому суспільстві, незалежно від рівня його соціально-історичного, економічного та культурного розвитку, значною мірою одними з незахищених в соціальному плані виявляються люди з інвалідністю та діти з особливими освітніми потребами.

Тому у становленні сучасної освіти великої популярності набули слова інклюзивна освіта та інклюзія. Дані поняття ототожнюють з процесом включення людей, які мають інвалідність в активне суспільне життя, що однаковою мірою необхідно для всіх членів суспільства. Даний процес розробляє та застосовує такі конкретні рішення, що дозволять кожному стати рівноправним членом суспільства.

Інклюзивна освіта передбачає систему освітніх послуг, що ґрунтуються на принципах забезпечення основних прав на освіту та права здобувати її за місцем проживання, це зазначається як навчання дітей, що мають особливі освітні потреби в межах загальноосвітнього навчального закладу.

Освіта, яка дозволяє кожній дитині не зважаючи на наявні відхилення в фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших сферах розвитку мати можливість бути задіяним в загальному процесі навчання і виховання (розвитку і соціалізації), що потім дозволяє дитині стати рівноправним, конкурентно спроможним членом колективу, це знизить ризик ізоляції та сегрегації такої особистості. А ще інклюзивна освіта створює оптимальні умови для того, щоб

діти з особливими освітніми потребами отримували якісні освітні послуги та навчались, виховувались, розвивались разом із однолітками.

Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами – шанс на соціалізацію та отримання освітніх послуг в загальноосвітній школі, разом із однолітками. Тому вчителю та його асистенту важливо правильно підбирати методи та технології в навчанні для комфортної взаємодії учнів на уроці.

Проблематика впровадження інклюзивної освіти в Україні та створенням умов для навчання, виховання та розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах дітей, які мають особливі освітні потреби та їх соціалізації до суспільних норм постають предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: В. Бондар, Ю. Бондаренко, Т. Єврухова, І. Іванова, А. Купаєва, А. Колупаєва, К. Косова, І. Луценко, В. Ляшенко, О. Столяренко, О. Савченко, Г. Скиба, Н. Софій, О. Ферт, А. Шевчук та інші.

Врахування гуманістичної ідеї є пріоритетом розвитку сучасної країни. За допомогою цього державоцентристська освітня система перероджується в дитиноцентристську. На зміну навчання на виховання дитини за певним ідеалом приходить орієнтація всіх учасників освітнього процесу на інтереси перш за все дитини і врахування її потреб. Жорсткі умови організації освітнього процесу, які були раніше, замінюються гуманістичними позиціями у ставленні до учнів з боку педагогічного колективу, що підтримує та надихає.

Сучасними освітніми практиками було доведено, що соціуму необхідні зміни, які дозволять перейти на новий рівень концепцій та технологій. Тому Міжнародні організації для кращого розвитку освітньої системи рекомендують впровадження інклюзивної освіти, що спрямована на здобуття якісних освітніх послуг та впровадження соціальної інтеграції населення, використання в даній сфері нетрадиційних методів навчання.

Враховуючи актуальність проблеми соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, створенні інклюзивних класів, уведені посади асистента вчителя, який має співпрацювати з усіма учасниками освітнього процесу з метою індивідуалізації

процесу навчання дітей з ООП та необхідності впровадження інноваційних технологій навчання таких дітей, темою нашого дослідження ми обрали **Використання інноваційних технологій у процесі навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами»**

Об'єкт дослідження: процес навчання учнів, що мають особливі освітні потреби.

Предмет дослідження: особливості використання інноваційних технологій у процесі навчання дітей, які мають особливі освітні потреби.

Мета: Обґрунтувати теоретичні основи інноваційного підходу до організації навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами, дослідити готовність вчителів до інноваційної діяльності в роботі з учнями, які мають особливі освітні потреби.

Відповідно до мети нами поставлені наступні завдання:

1. На основі аналізу наукових джерел розкрити теоретичні засади інноваційного підходу до організації навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами.

2. Обґрунтувати особливості використання інноваційних технологій у навчанні молодших школярів з особливими освітніми потребами.

3. Здійснити аналіз готовності вчителів до інноваційної діяльності в роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби.

4. Розкрити практичні аспекти впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання дітей з ООП

Нами використані такі методи дослідження

- теоретичні: аналіз та узагальнення наукових джерел, документальних матеріалів, що дозволило визначити сутність інноваційних технологій навчання дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі;

- емпіричні: анкетування вчителів та педагогічне спостереження за процесом навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що обґрунтовані методичні засади використання окремих інноваційних технологій у навчанні учнів молодшого шкільного віку в інклюзивному освітньому середовищі, які можуть стати основою для використання в практичній діяльності учителями початкової школи, а також батьками учнів з особливими освітніми потребами.

Експериментальною базою дослідження є Комунальний заклад «Вінницький ліцей №12». У дослідженні взяли участь 17 учителів інклюзивних класів та 4 учні 2-В класу.

Апробація результатів наукових досліджень здійснювалась на: ХХ міжуніверситетській студентській науково-практичній конференції «Актуальні питання культури мовлення» (21 лютого 2023 р., м. Вінниця); VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (28 березня 2023 р., Вінниця); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», яка відбулася 27 квітня 2023 року.

За результатами досліджень наявні 4 публікації:

1. Старинщук Анна. Розвиток soft skills дітей з особливими освітніми потребами. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10-11 грудня 2020 р.) / редкол. : О. П. Демченко, В. І. Імбер, Н. С. Казьмірчук, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Н. А. Олійник, А. В. Хіля ; за заг. ред. О.П.Демченко. Вінниця, 2020. Вип. 3. С. 314-318 с.

2. Старинщук А., Лукашук М. Основні положення практичної реалізації співпраці фахівців в інклюзивному навчальному закладі [Електронний ресурс] // *Збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-*

конференції «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи». Івано-Франківськ, 2019. URL :

3. Старинщук А. Психолого-педагогическое сопровождение детей в инклюзивном образовании. *Гармонизация психофизического и социального развития детей дошкольного возраста: Материалы международной студенческой научно-практической конференции студентов и молодых ученых.* г. Минск 18 апреля 2019 года / Бел. гос. пед. у-тет им.М.Танка; редкол. О.В.Леганькова (ответ. ред.), Л.В.Финькевич, Т.А.Исакова, Д.Н.Дубинина и др. Минск: БГПУ, 2019. [Електронний посібник].

4. Старинщук Анна. Використання арттерапевтичних технологій у розвитку соціальної компетентності молодших школярів з особливими освітніми потребами. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.)* / редкол.: О. Демченко, Н. Олійник, Н. Комарівська, Л. Любчак, А. Кушнір, К. Колеснік, І. Карук ; за заг. ред. О.П. Демченко. Вінниця, 2023. Вип. 5. 341 с. С. 278-281.

Структура роботи. Наукова робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

У даному дослідженні на основі аналізу наукових джерел нами розкрито теоретичні засади інноваційного підходу до реалізації навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами. Адже теоретичні основи інноваційного підходу до навчання молодших школярів з особливими освітніми потребами ґрунтуються на принципах особистісного навчання з використання допоміжних та адаптивних технологій.

Особистісне навчання базується на ідеї, що освіта має бути адаптована до індивідуальних потреб, здібностей та інтересів кожного учня. Цей підхід визнає, що учням з особливими освітніми потребами необхідні інші навчальні стратегії, матеріали та підтримка для досягнення їхніх навчальних цілей.

Проблематика впровадження інклюзивної освіти в Україні та створенням умов для навчання, виховання та розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах дітей, які мають особливі освітні потреби та їх соціалізації до суспільних норм постають предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: В. Бондар, Ю. Бондаренко, Т. Єврухова, І. Іванова, А. Купаєва, А. Колупаєва, К. Косова, І. Луценко, В. Ляшенко, О. Столяренко, О. Савченко, Г. Скиба, Н. Софій, О. Ферт, А. Шевчук та інші.

У своєму дослідженні ми опиратимемося на визначення інклюзивної освіти як освітнього процесу, у якому учасники навчання, до яких належать учні, викладачі, батьки, взаємодіють із метою створення оптимальних умов для навчання та виховання усіх дітей. Основними принципами в інклюзивній освіті є доступність, гуманізм, рівність, толерантність, співпраця, розуміння. Цей підхід підкреслює важливість надання всім учням доступу до високоякісної освіти в сприятливому та інклюзивному середовищі.

Інноваційні технології відіграють вирішальну роль у сприянні інклюзивній освіті шляхом покращення доступності, надання альтернативних методів спілкування та підтримки розвитку основних навичок для учнів із різними можливостями у навчанні.

Нами було проведено експериментальне дослідження для визначення стану готовності учителів до інноваційної діяльності в роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Основними *критеріями* для визначення рівнів готовності педагогів до використання інноваційних технологій у процесі навчання дітей з ООП ми визначили: знання основних найбільш поширених інноваційних технологій навчання, а також спеціальних технологій навчання учнів з ООП; частота їх використання в освітньому процесі; розуміння методичних аспектів їх використання у навчанні учнів з ООП. Було визначено *рівні* готовності учителів до використання інноваційних технологій навчання дітей молодшого шкільного віку з ООП: *низький, достатній та високий*.

Аналіз анкет респондентів дозволив нам визначити рівні їх готовності до використання інноваційних технологій у навчанні дітей з ООП. Високий рівень засвідчили 8 педагогів, що становить 47,0%, достатній – 7 педагогів, що становить 41,2%. На низькому рівні знаходиться 2 педагоги, що становить 11,8% опитаних. Враховуючи те, що готовність педагогів до інноваційної діяльності в роботі з дітьми, що мають ООП може відрізнятись залежно від їх підготовки, досвіду та доступу до ресурсів. Деякі вчителі можуть бути добре підготовленими та прагнути впроваджувати інноваційні технології та підходи у свою практику викладання, а іншим може знадобитися додаткова підтримка та навчання для ефективного впровадження цих стратегій.

Найбільш сприятливими для навчання дітей з ООП ми вважаємо технологію Нумікон, технологію PECS, технологію саморозвитку Марії Монтессорі, особливо монтессорі-матеріали для розвитку сенсорики учнів та ін. Використання допоміжних та спеціальних технологій ґрунтується на теоретичних основах спеціальної освіти та педагогічної психології. Ці технології створені, щоб усунути перешкоди для навчання та надають учням інструменти, необхідні для повноцінної участі в освітній діяльності. Дослідження в цій галузі продемонстрували ефективність використання спеціальних технологій у підтримці навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.

Ми пропонуємо всім учасникам освітнього процесу враховувати конкретні потреби та проблеми, з якими можуть зіткнутися ці учні та вважаємо, що учні з обмеженими фізичними можливостями можуть отримати користь від використання допоміжних технологій, таких як спеціалізовані клавіатури або програмне забезпечення для розпізнавання голосу, щоб підтримувати їхні навички спілкування та письма. Учні з проблемами у навчанні можуть скористатися адаптованим навчальним планом, який надають персоналізовану інструкцію та підтримку в тих сферах, де дітям може бути важко.

Хочемо зауважити, що використання інноваційних технологій може також підтримувати соціальний та емоційний розвиток учнів з особливими освітніми потребами. Крім того, використання інноваційних технологій може сприяти професійному розвитку педагогів, які працюють зі учнями, що мають особливі освітні потреби. Навчання з використанням допоміжних і адаптованих технологій може допомогти вчителям краще задовольнити індивідуальні потреби своїх учнів і створити сприятливе інклюзивне та навчальне середовище.

Таким чином, на готовність учителів до інноваційної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами впливають доступ до ресурсів, досвід, спосіб мислення, а також співпраця та підтримка. Забезпечення постійного професійного розвитку, доступу до ресурсів і можливостей для співпраці може допомогти вчителям почуватися більш підготовленими та уповноваженими використовувати інноваційні технології та підходи для підтримки різноманітних потреб своїх учнів.

У нашій науковій роботі також розкрито практичний аспекти впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання дітей з ООП. Адже впровадження інноваційних технологій для навчання дітей з особливими потребами вимагає ретельного планування та врахування практичних аспектів, таких як:

1. Доступність. Варто переконайтеся, що інноваційні технології та матеріали доступні для всіх учнів, незалежно від їхніх здібностей чи можливостей. Сюди можна віднести використання спеціальних технологій, адаптованих матеріалів, щоб

гарантувати, що всі учні можуть повноцінно брати участь у навчально-виховному процесі.

2. Навчання та підтримка. Доцільно вчителям забезпечити необхідну підготовку та підтримку для ефективного використання інноваційних технологій у викладанні. Це власне кажучи є можливість до професійного розвитку, до яких входять семінари, вебінари, курси та має бути постійна підтримка з боку спеціалістів з технологій або фахівців зі спеціальної освіти.

3. Індивідуальний підхід. Ключовим є те, що кожен учень з особливими освітніми потребами є унікальним і потребує індивідуального підходу до навчання, тому доцільно використовувати інноваційні технології. А вчителі повинні бути готові адаптувати технології для задоволення конкретних потреб кожного учня.

4. Співпраця з сім'ями. Залучення сімей до процесу впровадження інноваційних технологій для дітей з особливими освітніми потребами. Педагогам та іншим фахівцям необхідно надавати інформацію, про навчання, батькам і опікунам, щоб вони могли підтримувати та закріплювати використання дитиною технологій вдома.

5. Збір даних та моніторинг. Впровадження системи збору даних про ефективність інноваційних технологій для учнів з особливими потребами. Що може включати відстеження прогресу учнів, збір відгуків від інших спеціалістів і внесення коригувань до індивідуальної програми розвитку за потреби.

Розглядаючи ці аспекти, педагоги можуть ефективно запроваджувати інноваційні технології в навчальний процес у роботі з дітьми з особливими потребами, зрештою покращуючи свій досвід навчання і тим самим результативність своєї роботи.

Педагоги можуть забезпечити ефективну підтримку учнів з різноманітними потребами в інклюзивно ресурсному середовищі за допомогою інноваційних технологій. Зрештою, мета навчання полягає в тому, щоб створити інклюзивне середовище, де кожна дитина відчуває себе цінною та матиме можливість повністю розкрити свій потенціал.

Проведене дослідження, безумовно, не вичерпує всіх проблем, пов'язаних з використанням інноваційних технологій у навчанні дітей з ООП. Важливими для дослідження залишаються проблеми творчого розвитку учнів з особливими освітніми потребами засобами мистецтва та використання ІКТ у даному процесі. Детальнішого вичення потребує питання використання інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку, які мають ООП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Алфімов Д. В. Структурно-змістовний контент поняття технології. Наукове фахове видання «Науковий вісник Донбасу». 2011. С. 3-6.

2. Артеменко А. М. Методи корекції небажаної поведінки в дітей з особливими освітніми потребами на основі функціонального аналізу. Інклюзивна освіта, 2023. 53 с.

3. Бабійчук С. М. Впровадження інноваційних практик наукової освіти в Малій академії наук України: методичні рекомендації: Інститут обдарованої дитини НАПН України. Київ, 2022. С.19-23.

4. Боса О. В. Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи. Рівне, 2023. С. 216-219.

5. Булат А. Б. Інклюзивна освіта в контексті інноваційного розвитку. 2023, 70 с.

6. Вдовенко В., Мацкевіч Ю., Ніколаєнко Я. Сучасні технології інклюзивного навчання в ЗЗСО України. *Вісник науки та освіти*. 2023, 14 с.

7. Верховна Рада України. Про внесення змін до Закону України «Про ратифікацію Конвенції і факультативного протоколу до неї» від 7 вересня 2016 року № 1490. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-19#Text> (Дата звернення: 18.09.2023 р.)

8. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використання арт-технологій в освіті: Шкільний світ. Київ, 2007. 120 с.

9. Воротинцева О. О. Підвищення рівня професійних компетентностей педагогів інклюзивно-ресурсних центрів у системі неперервної освіти. Одеса, 2023. С 17-20.

10. Григор`іва Н. Інклюзивний потенціал Монтессорі педагогіки в дошкільній освіті. Житомир, 2022, 225 с.

11. Грищенко С. В., Єфремова О. П., Грищенко О. П. Створення ресурсних кімнат в закладах освіти: організаційні та правові засади. Чернігів, 2023. С. 18-21.

12. Гряник Д. О. Компетентнісний підхід щодо організації інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти. In: The 7 th International scientific and practical conference “European scientific congress”(August 7-9, 2023) Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2023. 191 p. 2023. p. 85.

13. Гумен О. В. Ресурсна кімната у навчальних закладах. Інклюзія. 2023. 45 с.

14. Гуменюк, В. О. АВА-терапія при роботі з дітьми з ООП. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2023. 201 с.

15. Дабіжа Л., Комарівська Н., Любчак Л. Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вінниця, 2021. С. 7-12.

16. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця, 2022. С.64-71.

17. Зобенко Н. Впровадження технологій індивідуалізації освітнього процесу в роботу інклюзивних класів. *Інклюзивна освіта: Ідея, стратегія, результат*. 2023. 138 с.

18. Іванов В. Педагогічна віра Василя Сухомлинського – погляд у сьогодення. Початкова школа. 2000. № 9. С. 2-6

19. Кабінет Міністрів України від 12.10.2023 року №706 «Національний план дій щодо реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю» на період до 2020 р

о 20. Коломоець Т. Використання технологій доповненої реальності для навчання глобальному читанню дошкільників із розладами аутичного спектру. Суми, 2023. С. 27-40.

U

R

21. Кондратюк В. Застосування методу НУМІКОН для формування математичних уявлень дітей з ООП. 2020. 211с
22. Коробейник Н. Формування педагогічної майстерності вчителів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Харків 2023. 75 с.
23. Кравець Н. П. Педагогіка партнерства Василя Сухомлинського та робота з дітьми з інтелектуальними порушеннями. 2022. С. 51-56.
24. Крамаренко А. М., Степанюк К. І. Сучасні технології ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи: навчальний посібник. Бердянськ, 2015. С. 227-230.
25. Кузава І. Б., Сидорук, І. І., Брушневська, І. М., Сергєєва, В. Ф., Стасюк Л. П. Інклюзивна освіта освітнього ступеня магістра. Спеціальна освіта: навчально-
26. Куліш М. М., Прибора Т. О. Сучасні альтернативні заклади початкової освіти. In: The IV International Scientific and Practical Conference" Science, people and the latest technologies". Sofia, Bulgaria, October 09-11, 2023. 218 с.
27. Курбака В. Є. Особливості корекційної роботи з дошкільниками з ватримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання. *Інтеграція науки й практики в умовах модернізації спеціальної освіти України*, 2023. 93 с.
28. Лесіна Т., Мельник В. Створення толерантного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти в умовах інклюзії: теоретико-методичні засади. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023, С 36-42.
29. Мороз Я. Е. Науково-педагогічна спадщина Бориса Коротяєва. Концептуальні положення педагогічної технології М. Монтесорі «Будинок вільної житини». Наукова рада, 2023. 173с.
30. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів. Київ, 2009.
31. Нагорна О. Інноваційні технології в інклюзивному освітньому середовищі. Умань, 2023. 124 с.

ч

е

н

32. Носон А. М. Організація інклюзивного навчання школярів з особливими потребами у сучасній шкільній практиці. 2023.

33. Олефір Н. В. Організація роботи асистента вчителя в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. In: The 13th International

34. Павленко Л. М., Клішевич Н. А. Міждисциплінарна взаємодія фахівців команди супроводу у роботі з учнями з особливими освітніми потребами. *Сучасний стан та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства*. 2023. 22 с.

35. Панасенко Н. М. Від травми до творчості: Арт-терапія у подоланні ПТСР та відновленні психічного здоров'я. *Journal of Psychiatry*. Київ, 2023. 69 с.

Пантюк М., Садова, Ірина; Ілляш, Соломія. Індивідуальна програма розвитку учня з особливими освітніми потребами. *Молодь і ринок*. 2023. С. 7-11.

37. Полупанова Я. Сучасний стан та перспективи розвитку мережі інклюзивно-ресурсних центрів України. *Особлива дитина: навчання і виховання*.

38. Постанова Кабінету Міністрів України від 2018р.

39. Прохоренко Д. До проблеми психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах криз. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2023. С. 103-114.

40. Прохоренко Л., Прохоренко Д. Дистанційне навчання дітей з особливими потребами: створення моделі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2023. С. 87-102.

41. Розумовська Т. В. Арттерапія як ефективний засіб корекції негативних наслідків ПТСР. 2023. С. 58-67.

42. Савчин Г. Інноваційні технології навчання образотворчого мистецтва в закладах початкової мистецької: теоретичний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. С. 202-206.

43. Садова І.І. Використання арт-терапевтичних технологій корекції здоров'я у роботі з учнями початкової школи. Педагогічна освіта: теорія та практика. Кам'янець-Подільський. 2015. С. 309-313.

44. Садова І., Глодян М. Розвиток самостійності учнів початкових класів у школах Монтесорі.: збірник тез. Запоріжжя, 2023. 71 с.

45. Склянська О. Психолого-педагогічний супровід дитини раннього віку з особливими потребами в умовах інклюзивно-ресурсного центру. 2023. С. 154-163.

46. Скрипка К. С. Модель формування готовності керівника закладу загальної середньої освіти до впровадження інклюзивного навчання в умовах методичної служби. *Психолого-педагогічний науковий збірник*. 2019. 117 с.

47. Солдатенко О. І. Європейський досвід створення інклюзивного освітнього середовища у закладах вищої освіти. Київ 2023. URL: 10.10.2023 р.)

48. Стасюк Л. П., Петрушенко Ю. В. Інноваційні технології як сучасний ефективний засіб формування та розвитку просторового орієнтування дітей із психофізичними порушеннями. 2021. 179с.

49. Стрельников В. Ю. Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти в умовах інклюзивного освітнього простору. Суми, 2023. С. 255–260.

50. Указ Президента України №553/2016, затверджений 28 листопада 2023 року «Про заходи спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5532016-20914> (Дата звернення: 18.09.2023 р.)

51. Ферт О. Розвиток комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра засобами АВА-терапії. *Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти*. Рівне, 2021, 167с.

Фортуна М. В. Навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами в у
м
о

53. Хівренко Т. Р., Самчук Л. С. Команда психолого-педагогічного супроводу та організація взаємодії в інклюзивному процесі. Одеса, 2023. С. 94-97.

54. Хіля А.В. Арт-терапія в системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя дітей та молоді з функціональними обмеженнями. Вінниця. Методичні матеріали Ч. 1. 2017. 250 с.

Чепеленко Ю. І., Жванія Т. В. Арттерапія в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Харків. 2023. С 389-391.

56. Чупахіна С. Концепція підготовки майбутніх учителів до використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, 2019, С. 169-178.

57. Ярмола Н. А. Поради батькам і педагогам. Діти дощу. Ranok Publishing

58. D

u

sl

ca

y

k

tN

B

e

z

l

0

h

al

n

N. Підготовка педагога до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Modern engineering and innovative technologie: стаття. Харків, 2023. С. 15-18.